

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА У ЛІТЕРАТУРІ І КІНО

віртуальна виставка

26 квітня 1986 року світ змінився назавжди. Аварія на Чорнобильській атомній електростанції стала найбільшою техногенною катастрофою в історії людства. Вибух на четвертому енергоблоці перетворив звичайну весняну ніч на трагедію, що торкнулася мільйонів людей і залишила глибокий слід у світовій історії.

Чорнобиль — це не лише про зруйнований реактор.

Це про:

- людські долі,
- подвиг ліквідаторів,
- вимушене переселення,
- біль втрат і мовчання,
- відповідальність перед майбутніми поколіннями.

Чорнобильська катастрофа була не лише найбільшою техногенною та екологічною катастрофою, а також катастрофою соціальною. Вона лишила суттєвий відгук як в українській, так і світовій культурі.

Ці твори допомагають зберегти пам'ять про трагедію, підкреслюючи, що це не лише минуле, а й постійне нагадування про відповідальність людства.

Віртуальна виставка — спроба побачити, як катастрофа перетворилася на культурний феномен, як слово і кадр зберігають пам'ять, і чому Чорнобиль залишається глобальним попередженням людству.

Чорнобиль у книгах: пам'ять, правда, свідчення

Чорнобильська катастрофа стала потужним поштовхом до створення великої кількості документальних, художніх і науково-популярних творів. У своїх книгах письменники, журналісти та дослідники прагнуть осмислити трагедію, розкрити її причини, показати людські долі, що опинилися в епіцентрі катастрофи, та нагадати про відповідальність суспільства за наслідки технічного прогресу.

Ці книги зберігають історичну пам'ять, формують екологічну та громадянську свідомість і нагадують, що Чорнобиль є глобальним попередженням для людства.

Світлана Алексієвич «Чорнобильська молитва»

«Чорнобильська молитва» — документально-художня книга про трагедію аварії на Чорнобильській АЕС та її вплив на долі людей. Твір побудований на реальних свідченнях ліквідаторів, переселенців і очевидців, які розповідають про втрати, страх, любов і силу людського духу. Книга показує не лише масштаби катастрофи, а й глибокі моральні та психологічні наслідки Чорнобиля для суспільства.

Читати: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aleksiievych_Svitlana/.pdf

Юрій Щербак «Чорнобиль»

«Чорнобиль» — документально-публіцистична книга Юрій Щербак про аварію на Чорнобильській АЕС 1986 року. Автор на основі реальних свідчень і фактів розкриває причини катастрофи, її наслідки та трагедію людей, які постраждали від радіації. Твір порушує питання відповідальності, правди та уроків Чорнобиля для всього людства.

Читати: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=17487>

Володимир Яворівський «Марія з полином у кінці століття»

Роман «Марія з полином наприкінці століття» — це художньо-документальне осмислення чорнобильської катастрофи крізь призму долі родини Мировичів, чия хата стояла за 20 км від АЕС. Володимир Яворівський розкриває правду про нехтування долями українців, руйнування екології, традицій та людських життів, уособлених у образі Марії.

Читати: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=16549>

Катерина Міхаліцина «Квіти біля четвертого»

«Квіти біля четвертого» — художній твір про трагедію аварії на Чорнобильській АЕС і долі людей, яких вона назавжди змінила. У центрі оповіді — переживання очевидців катастрофи, біль втрат, страх перед невідомою небезпекою та водночас мужність і людяність. Твір підкреслює важливість пам'яті про жертви Чорнобиля, духовну силу людей і надію на майбутнє.

Читати: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=30314>

Маркіян Камиш «Оформляндія або Прогулянка в Зону»

Сучасний художній твір українського письменника про подорожі до Чорнобильської зони відчуження. У книзі автор описує свої нелегальні походи в покинуті міста, зустрічі з людьми та атмосферу постапокаліптичного простору. Твір поєднує реальні враження, філософські роздуми та особисті переживання, розкриваючи тему свободи, пам'яті, самотності й пошуку сенсу життя в умовах покинутого світу після катастрофи.

Читати: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kamysh_Markiiian/Kyiv-86.pdf

Іван Драч

Чорнобильська
Мадонна

Іван Драч «Чорнобильська Мадонна»

«Чорнобильська Мадонна» — поема Іван Драч про трагедію Чорнобиля, біль і страждання людей після катастрофи. Через символічний образ Мадонни автор передає материнську скорботу, духовні втрати та надію на відродження. Поема поєднує документальні мотиви з філософськими роздумами про відповідальність людства за майбутнє світу.

Читати: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=903>

Сергій Плохій «Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи»

«Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи» — документальна книга українського історика Сергій Плохій про причини, перебіг і наслідки аварії на Чорнобильській АЕС 1986 року. Автор на основі архівних матеріалів і свідчень очевидців аналізує технічні помилки, дії влади та масштаб катастрофи для України і світу. Книга розкриває не лише хід подій, а й політичні та моральні уроки Чорнобиля для людства.

Читати: https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Chornobyl_Istoriia_iadernoi_katastrofy/

Чорнобильське досьє КГБ: Від будівництва до аварії

«Чорнобильське досьє КГБ: Від будівництва до аварії» — документальне видання, підготовлене Служба безпеки України, що містить розсекречені архівні матеріали радянських спецслужб. У книзі подано документи про будівництво Чорнобильської АЕС, порушення безпеки, попередження про можливу аварію та дії влади після катастрофи 1986 року.

Читати: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bazhan_Oleh/Chornobylske_dosie_KGB_Vid_budivnytstva_do_avarii.pdf?

**ЧОРНО-
БИЛЬСЬКЕ
ДОСЬЄ
КГБ**

ВІД БУДІВНИЦТВА
ДО АВАРІЇ

Євген Гуцало «Діти Чорнобиля»

Публіцистичний твір українського письменника про долю дітей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Автор показує їхні переживання, проблеми зі здоров'ям, психологічні травми та складне життя після катастрофи. Твір привертає увагу до гуманітарних наслідків Чорнобиля, відповідальності суспільства за майбутнє молодого покоління та необхідності збереження пам'яті про трагедію.

Читати: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hutsalo/Dity_Chornobylia.pdf

Леонід Даєн «Чорнобиль – трава гірка»

Ця повість про начальника воєнізованої пожежної частини Чорнобильської АЕС Леоніда Петровича Телятнікова і його товаришів-пожежників, які грізної ночі 26 квітня 1986 року першими вийшли на поєдинок з вогненною стихією і погасили пожежу на станції, про людей мужніх, до кінця відданих своїй справі, своєму священному обов'язку.

Читати: https://chtyvo.org.ua/authors/Daien_Leonid/Chornobyl_-_trava_hirka/

Чорнобиль у кінематографі

Чорнобильська катастрофа стала важливою темою світового та українського кіно. Документальні й художні фільми відтворюють події 1986 року, показують причини аварії, героїзм ліквідаторів і трагедію постраждалих.

Кінематограф допомагає зберігати історичну пам'ять і нагадує про відповідальність людства за наслідки технічного прогресу.

«Чорнобиль. Хроніка важких тижнів»

«Чорнобиль. Хроніка важких тижнів» — документальний фільм режисера Володимир Шевченко про перші тижні після аварії на Чорнобильській АЕС. Стрічка на основі реальних зйомок показує ліквідацію наслідків катастрофи, мужність людей і масштаби трагедії.

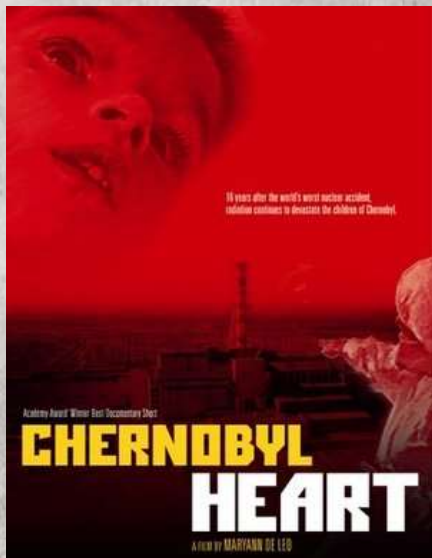

Дивитися: <https://www.youtube.com/watch?v=cAt44DwqIDc>

«Серце Чорнобиля»

«Серце Чорнобиля» — документальний фільм Серце Чорнобиля про дітей, які постраждали від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та боротьбу лікарів за їхнє життя. Стрічка розповідає про їхні важкі хвороби, боротьбу за життя та допомогу лікарів і міжнародних благодійних організацій. У 2004 році стрічка отримала премію Academy Awards («Оскар») як найкращий короткометражний документальний фільм.

Дивитися: <https://uakino-bay.net/27138-serce-chornobilja.html>

«Чорнобиль.3828»

«Чорнобиль.3828» — український документальний фільм режисера Сергія Заболотного про аварію на Чорнобильській АЕС і працю ліквідаторів у найнебезпечнішій зоні після вибуху. Стрічка розповідає про події 1986 року через спогади учасників очищення заражених поверхонь, які ризикували життям заради порятунку світу, і містить унікальні хронічні кадри тієї роботи.

Дивитися: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLhcY>

«Розщеплені на атоми»

«Розщеплені на атоми» — український документальний фільм про аварію на Чорнобильській АЕС, створений до 30-ї річниці трагедії. Він поєднує реальні документальні кадри з художньою реконструкцією подій 1986 року та розповідає про людей, чиї життя «розщепилися на атоми» під впливом катастрофи — очевидців, ліквідаторів і постраждалих сімей.

Дивитися: https://www.youtube.com/watch?v=iC_Oh8_68zc

**РОЗЩЕПЛЕНІ
НА
АТОМИ**

«Лазуровий пил»

«Лазуровий пил» — український документальний фільм про наслідки аварії на Чорнобильській АЕС і людей, які пережили цю трагедію. Режисери розповідають історії очевидців, які жили в Прип'яті під час вибуху, та показують унікальні кадри з Зони відчуження, щоб передати атмосферу подій і довготривалі наслідки катастрофи для природи й людей.

Дивитися: https://www.youtube.com/watch?v=c_UZ3hZh1Vc&list=P

«Російський дятел»

«Російський дятел» — документальний фільм режисера Чеда Грасія про загадкові події навколо аварії на Чорнобильській АЕС і пошуки правди українським художником Федором Александровичем. У стрічці розповідається про величезну радянську антену «Дуга», секретні сигнали та складні політичні й історичні питання, пов'язані з катастрофою та її наслідками. Стрічка здобула головну нагороду в програмі World Cinema Documentary на Sundance 2015.

Дивитися: <https://www.youtube.com/watch?v=G6xnqeywSyU>

«Активна зона»

«Активная зона» (1979) — радянський художній фільм про роботу атомної промисловості в СРСР. Стрічка показує будні працівників атомних станцій, технічні складнощі та відповідальність інженерів і операторів за безпеку на об'єктах ядерної енергетики. Фільм поєднує драматичні події та професійні будні, підкреслюючи важливість дисципліни, знань і людської самовідданості у сфері атомної енергетики.

Дивитися: <https://www.youtube.com/watch?v=tASl6dB85os>

АКТИВНА ЗОНА

«Розпад»

«Розпад» (1990) — американсько-радянська стрічка, один з перших художніх фільмів про Чорнобильську трагедію. Присвячена впливу катастрофи на особисте життя людей на фоні замовчування її масштабів владою, розпаду через неї людських відносин. Режисер Михайло Беліков.

Дивитися: <https://www.youtube.com/watch?v=vXA2snb4NF8>

«Прорвемось»

Фільм розповідає про двох братів-фізиків, які намагаються використати наслідки техногенної катастрофи для власної вигоди. У гонитві за швидким успіхом вони поступово втрачають моральні орієнтири, що призводить до серйозних наслідків. Стрічка порушує теми відповідальності, етики науки та вибору людини в умовах суспільної кризи. Режисер Іван Кравчишин.

Дивитися: <https://www.youtube.com/watch?v=pLzwkj4DsUI>

«У суботу»

«У суботу» (2011) — російсько-німецько-українська стрічка про перший день аварії. Описує спробу працівника комсомолу, одного з небагатьох, який знає про масштаби трагедії, врятувати дорогу йому людину та перепони на шляху до цього. Режисер Олександр Міндадзе.

Дивитися: <https://www.youtube.com/watch?v=991HIEwL6k8>

«Земля забуття»

Події фільму розгортаються на тлі аварії на Чорнобильська атомна електростанція у 1986 році. У центрі сюжету — історія кількох людей, чиї долі назавжди змінює катастрофа: молодої нареченої, працівників станції та мешканців Прип'яті. Фільм порушує теми пам'яті, кохання, втрати й людської стійкості в умовах історичної катастрофи.

Дивитися: https://moviestape.lat/katalog_filmiv/drama.html

«Метелики»

«Метелики» (2013) — це український 4-серійний драматичний мінісеріал про кохання на тлі Чорнобильської катастрофи, що базується на реальних подіях. Сюжет розгортається навколо випускниці Алі та солдата-ліквідатора Паші, які закохуються в епіцентрі трагедії, що розгортається у Прип'яті у квітні 1986 року.

Дивитися:

<https://www.youtube.com/watch?v=J3AAqPAf1so>

«Чорнобиль» (НВО)

«Чорнобиль» (Chernobyl) від НВО (2019) — це п'ятисерійний британо-американський мінісеріал у жанрі історичної драми, який розповідає про вибух на ЧАЕС у 1986 році, масштабну ліквідацію та розслідування причин аварії. Створений Крейгом Мезіном, серіал відтворює атмосферу жаху та героїзму, висвітлюючи брехню радянської системи.

Дивитися: https://uakino.best/seriesss/drama_series/-chornobil-1-sezon.html

«Чорнобиль: Втрачені плівки»

«Чорнобиль: Втрачені плівки» (Chernobyl: The Lost Tapes, 2022) — документальний фільм Джеймса Джонса, що розповідає правдиву історію аварії на ЧАЕС через знайдені архівні кадри та свідчення очевидців. Стрічка показує масштаб катастрофи, жах ліквідації, приховування правди радянською владою та її роль у розпаді СРСР.

Дивитися: <https://uakino.best/filmy/documentaries/16279-chornobil-vtrachen-zapisi.html>

Чорнобиль у відеоіграх: S.T.A.L.K.E.R.

Серія відеоігор S.T.A.L.K.E.R. переносить гравців у атмосферу Зони відчуження Чорнобиля. Геймери досліджують покинуті міста, заводи та природу, що відновилася після катастрофи, занурюючись у унікальну постапокаліптичну атмосферу.

S.T.A.L.K.E.R. поєднує елементи дослідження, виживання та пригод, роблячи Чорнобиль доступним для сучасної аудиторії через цифрову культуру.

Факти про наслідки Чорнобильської катастрофи

1. Чорнобильській катастрофі присвоїли сім балів з 7 можливих за міжнародною шкалою ядерних подій (INES), що зробило її найбільшою техногенною катастрофою тих часів. Слід зазначити, що 7 балів також присвоїли аварії на АЕС Фукусіма-1, Японія.
2. В результаті аварії на Чорнобильській АЕС було викинуто в 100 разів більше радіації, ніж від ефекту атомних бомб, скинутих на Хіросіму і Нагасакі в 1945.
3. Ядерні дощі пройшли так далеко, що дійшли навіть до Ірландії.
4. 800 тисяч чоловіків ризикували своїм життям та здоров'ям, аби запобігти наслідкам аварії і стабілізувати ситуацію. Вони трудилися в зоні підвищеного ризику, піддаючись впливу радіації. 25 тисяч з них померли, а понад 70 тисяч стали інвалідами.

5. Грінпіс стверджує що аварія в Чорнобилі стала причиною смерті від раку близько 90 тисяч осіб по всьому світу.
6. Більше 5 мільйонів людей живуть в районах, які вважаються «забрудненими» радіоактивними речовинами після аварії.
7. Аварія на Чорнобильській АЕС визнана найсерйознішою і гіршою аварією в ядерній історії людства.
8. Область, що потрапила в списки «забруднених», визнали одним з найбільш унікальних світових заповідників з процвітаючою популяцією вовків, оленів, бобрів, орлів і інших тварин.
9. На кожному відреставрованому будинку в Чорнобилі, на сьогоднішній день є напис, де зазначено ім'я власника цієї нерухомості.

10. Витік радіації пофарбувала ліс, що знаходиться неподалік, в яскраво рудий колір. З тих пір йому дали назву «Рудий ліс»
11. Білорусія отримала 70% шкідливого забруднення з Чорнобиля.
12. За даними Американської Комісії Ядерного Регулювання 28 робочих ЧАЕС померли протягом 4-х місяців після аварії.
13. Близько 97% радіоактивних речовин залишилися в напівзруйнованому саркофазі ЧАЕС.
14. Офіційні джерела стверджують, що потрібно буде до 100 років, перш ніж станція буде повністю списана.
15. 200 тонн радіоактивних матеріалів досі перебуває в реакторі Чорнобильської АЕС.

НАЦІОНАЛЬНА РАДА УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І
РАДІОМОВЛЕННЯ

26
КВІТНЯ

ДЕНЬ
ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ
ТРАГЕДІЇ

Пам'ятаймо про тих, хто загинув у чорнобильському пеклі. Низький уклін. Вічна пам'ять!

Розробник: бібліотекар
НБ ТДАТУ Завгородня І. В.

